

You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Młodzież kończąca szkoły ponadgimnazjalne wobec wymagań pracodawców na współczesnym rynku pracy. Próba analizy socjologicznej

Author: Rafał Muster

Citation style: Muster Rafał. (2017). Młodzież kończąca szkoły ponadgimnazjalne wobec wymagań pracodawców na współczesnym rynku pracy. Próba analizy socjologicznej. W: U. Swadźba, R. Cekiera, M. Żak (red.), "Praca - konsumpcja - przedsiębiorczość : świadomość ekonomiczna młodego pokolenia" (S. 203-220). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Rafał Muster

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Młodzież kończąca szkoły ponadgimnazjalne wobec wymagań pracodawców na współczesnym rynku pracy Próba analizy socjologicznej¹

Wstęp i zagadnienia metodologiczne

We wrześniu 2013 roku Powiatowy Urząd Pracy z Pszczyny przystąpił do realizacji projektu badawczego mającego na celu zdiagnozowanie aktualnej sytuacji na lokalnym rynku pracy oraz przewidywanych zmian. Badania – trwające do grudnia 2013 roku – zostały przeprowadzone i sfinansowane w ramach projektu „Profesjonalna kadra – profesjonalne usługi rynku pracy II”². Wypracowana metodologia badań rynku pracy zakładała dotarcie do czterech różnych grup respondentów. Badania zostały przeprowadzone wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych ($N = 514$), bezrobotnych zarejestrowanych w PUP Pszczyna ($N = 144$), pracodawców ($N = 176$) oraz wśród osób, które mając status bezrobotnego otrzymały jednorazową dotację na uruchomienie własnej firmy ($N = 68$). W artykule skoncentrowano się na analizie wyników badań przeprowadzonych wśród uczniów kończących szkoły ponadgimnazjalne.

¹ Artykuł ma charakter cząstkowego sprawozdania z przeprowadzonych badań. Intencją napisania niniejszego artykułu było przedstawienie w formie sprawozdawczej wyników badań empirycznych zrealizowanych wśród młodzieży kończącej szkoły ponadgimnazjalne, dlatego pominięto w nim wątki o charakterze teoretycznym.

² Projekt był współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Poddziałania 6.1.2. Wsparcie powiatowych i wojewódzkich urzędów pracy w realizacji zadań na rzecz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych w regionie.

Wieloaspektowe badania pszczyńskiego rynku pracy miały wymiar aplikacyjny i zostały przeprowadzone w celach praktycznie użytecznych. Wyniki analiz zostały wykorzystane przez publiczne służby zatrudnienia z Pszczyzny w kreowaniu planów działań na rzecz aktywizacji lokalnego rynku pracy, a w szczególności przy opracowywaniu planów szkoleń osób bezrobotnych w oparciu o zdiagnozowany popyt na kompetencje pracowników.

Materiał empiryczny gromadzony był wśród uczniów za pośrednictwem standaryzowanego kwestionariusza ankiety, z wykorzystaniem techniki ankiety audytoryjnej (ankieta rozdawana). Uczniowie wypełniali ankietę podczas zajęć z wychowawcą, co zajmowało im ok. 15–20 minut. Wykorzystany w badaniach kwestionariusz ankiety składał się z 26 pytań, w głównej mierze zamkniętych i półotwartych, oraz metryczki.

Uczniowie ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych stanowią istotny segment rynku pracy – to właśnie młodzi ludzie kończący szkoły zasadnicze zawodowe i średnie wchodzą na rynek pracy. Nawet w przypadku podejmowania dalszej nauki, niejednokrotnie poszukują zatrudnienia. Celem badań było poznanie, jakie plany na przyszłość mają osoby za kilka miesięcy opuszczające mury szkół ponadgimnazjalnych, zidentyfikowanie poziomu kompetencji cywilizacyjnych u młodych osób wchodzących na rynek pracy (m.in. odsetek znających co najmniej jeden język obcy, obsługujących komputer, korzystających z internetu, posiadających prawo jazdy kat. „B”) oraz poznanie czynników wpływających na posiadanie owych kompetencji. Badania miały również dać odpowiedź na pytania o ewentualne strategie postępowania młodych osób w przypadku braku pracy, a także zidentyfikować kwalifikacje, które – zdaniem ankietowanych – w szczególności liczą się dla pracodawców poszukujących pracowników.

Wyniki analiz przedstawiono z uwzględnieniem typu szkoły, do jakiej uczęszczali respondenci – w podziale na szkoły zasadnicze zawodowe, średnie techniczne i licea ogólnokształcące, starając się ukazać podobieństwa i różnice w udzielanych odpowiedziach. W artykule ze względu na niewielką liczbę respondentów, pominięto uczniów szkół policealnych. Ponadto część uzyskanych wyników została zestawiona z odpowiedziami uzyskanymi od pracodawców.

Cechy społeczno-demograficzne badanych uczniów

Charakterystykę respondentów dokonano m.in. w oparciu o takie zmienne jak wiek, płeć, rodzaj szkoły, w której aktualnie pobierają naukę. Ponadto uczniów w części metryczkowej kwestionariusza ankiety pytano także o to,

czy najbliżsi członkowie ich rodziny aktualnie pozostają bez pracy. Analiza zgromadzonego materiału badawczego wykazała, że wśród respondentów przeważały kobiety, które stanowiły 55,6% ogółu badanych, udział mężczyzn w populacji badanej młodzieży kształtował się na poziomie 42,8%. Natomiast 1,6% badanych w części metryczkowej nie zaznaczyło płci. Na pytanie dotyczące tego, czy ktoś z członków ich najbliższej rodziny jest osobą bezrobotną, 21,6% respondentów ($N = 111$) odpowiedziało pozytywnie. Najczęściej bez pracy – zgodnie ze wskazaniami uczniów – pozostaje ich matka ($N = 61$), a w następnej kolejności brat/siostra ($N = 52$). Natomiast jedynie 17 młodych osób wskazało na swojego ojca jako na osobę pozostającą bez pracy. Uczniowie szkół zasadniczych zawodowych dwukrotnie częściej akcentowali problem bezrobocia wśród najbliższych członków ich rodzin.

W tabeli 1 przedstawiono podział uczniów ze względu na typ szkoły, do której uczęszczają.

Tabela 1

Typ szkół, do których uczęszczają badani uczniowie

Wskazania	<i>N</i>	%
Zasadnicza zawodowa	91	17,7
Technikum	142	27,6
Liceum ogólnokształcące	262	51,0
Policealna	10	1,9
Nie podano	9	1,8
Suma	514	100,0

Źródło: Opracowanie własne.

Okazało się, że 17,7% uczniów w momencie realizacji badań kształciło się w szkołach zasadniczych zawodowych, a 27,6% w średnich technicznych. Najwięcej – co drugi ankietowany uczeń (51%) – uczęszczało do liceum ogólnokształcącego, a 1,9% do szkoły policealnej. Okazało się, że respondenci najczęściej wskazywali, iż ukończyli 18-ty (61,3%) lub 19-ty (29,2%) rok życia. Ze względu na niewielką liczbę uczniów szkół ponadgimnazjalnych, biorących udział w badaniu, ta część respondentów została pominięta w dalszej części artykułu.

Strategie postępowania w sytuacji pozostawania bez pracy

Jedno z pierwszych pytań skierowanych do uczniów kończących szkoły ponadgimnazjalne było próbą diagnozy, czy zgadzają się ze stwierdzeniem,

że lepiej podjąć jakąkolwiek pracę niż być bezrobotnym. Zdecydowana większość respondentów podziela ten pogląd, przy czym pojawiły się pewne różnice ze względu na typ szkoły. Otóż najczęściej uczniowie szkół średnich technicznych (93%) podzielają pogląd mówiący, że lepiej podjąć jakąkolwiek pracę niż pozostać osobą bezrobotną. W dalszej kolejności zdanie to podziela 88,2% uczniów liceów ogólnokształcących i 84,6% uczęszczających do szkół zasadniczych zawodowych.

Bardzo istotnym zagadnieniem była próba odpowiedzi na pytanie o ewentualne strategie zachowania w przypadku braku pracy. Okazało się, że w takich okolicznościach ankietowana młodzież przede wszystkim zaakceptuje: codzienny dojazd do pracy, rejestrację w Powiatowym Urzędzie Pracy (jako bezrobotny) i podjęcie pracy poniżej posiadanych kwalifikacji.

Tabela 2
Postępowanie badanych uczniów w sytuacji pozostawania bez pracy

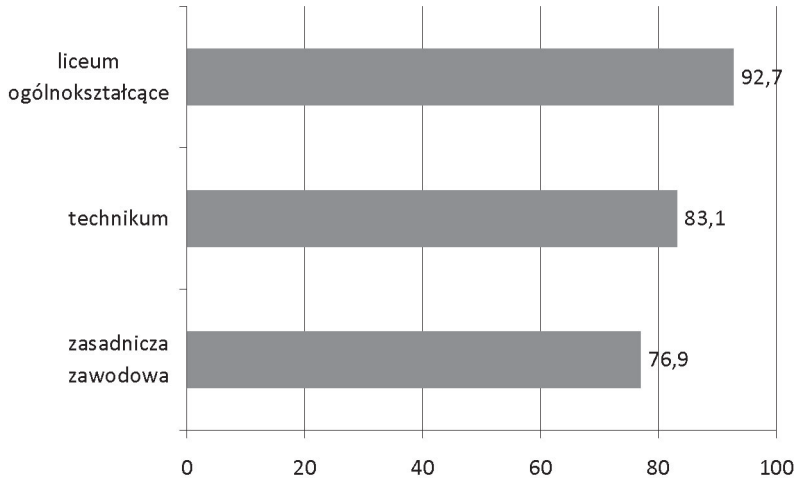
Wskazania	Typ szkoły					
	zasadnicza zawodowa		technikum		liceum ogólnokształ.	
	N	%	N	%	N	%
Codzienny dojazd do pracy do innej miejscowości	64	70,3	104	73,2	202	77,1
Rejestracja w PUP jako bezrobotny	64	70,3	105	73,9	185	70,6
Podjęcie pracy poniżej posiadanych kwalifikacji	62	68,1	105	73,9	188	71,8
Wyjazd poza granice kraju	42	46,2	61	43,0	120	45,8
Zmiana zawodu	41	45,1	63	44,4	102	38,9
Rozpoczęcie działalności gospodarczej	38	41,8	50	35,2	108	41,2
Przeprowadzka do innego miasta w kraju	36	39,6	54	38,0	134	51,1
Nie widzę dla siebie żadnych możliwości	6	6,6	7	4,9	9	3,4

Źródło: Opracowanie własne (respondenci osobno ustosunkowywali się do każdego potencjalnego działania w sytuacji pozostawania bez pracy, dlatego procenty nie sumują się do 100).

Szczegółowa analiza zgromadzonego materiału badawczego wykazała, że w głównej mierze osoby twierdzące, że nie wiedzą, co by zrobiły w sytuacji braku pracy, pochodzą z rodzin, w których bezrobotni są zarówno ojciec, jak i matka.

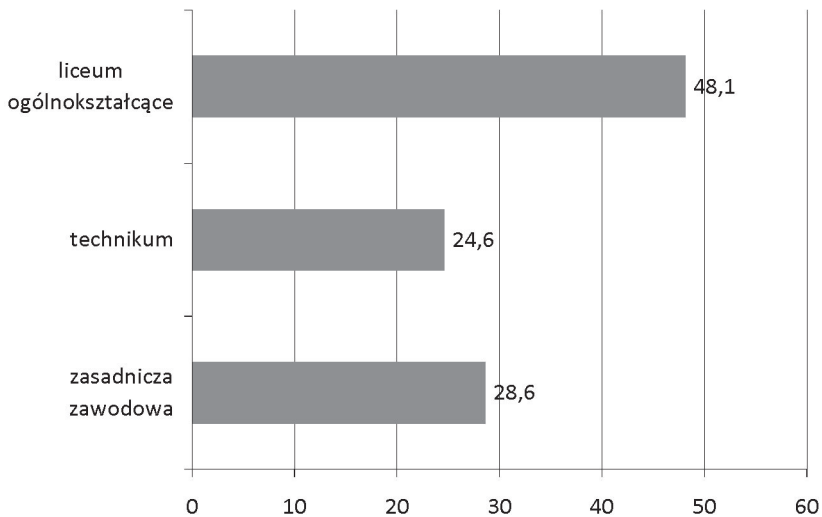
W badaniach pytano także uczniów o to, czy – aby zdobyć doświadczenie zawodowe – zgodziliby się na udział w stażu (praca od 3 do 12 miesięcy za tzw. stypendium stażowe w wysokości ok. 860 zł. netto), bądź w wolontariacie (praca bez gratyfikacji finansowej na rzecz innych, potrzebujących osób). Wskazania respondentów przedstawiono na wykresie 1 i 2.

Wykres 1. Chęć badanych uczniów do uczestnictwa w stażu w zależności od typu szkoły (w %)

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 2. Chęć badanych uczniów do uczestnictwa w wolontariacie w zależności od typu szkoły (w %)

Źródło: Opracowanie własne.

Jak wykazała analiza zgromadzonego materiału empirycznego, badani uczniowie szkół ponadgimnazjalnych o wiele częściej zaakceptują uczestnictwo w stażu, niż w wolontariacie. W przypadku absolwentów liceów ogólnokształcących odsetek potencjalnie zainteresowanych udziałem w płatnym

stażu był bardzo wysoki i wyniósł 92,7%, w przypadku uczniów szkół średnich technicznych odsetek ten był niższy i kształtował się na poziomie 83,1%, natomiast u uczniów szkół zasadniczych zawodowych wyniósł 76,9%. Jedyne co drugi uczeń liceum ogólnokształcącego zadeklarował chęć uczestnictwa w wolontariacie. Natomiast odsetek respondentów ze szkół średnich technicznych i zasadniczych zawodowych zainteresowanych uczestnictwem w wolontariacie kształtował się na jeszcze niższym poziomie i wyniósł odpowiednio 24,6% i 28,6%.

Plany edukacyjne i zawodowe badanej młodzieży

Badaną młodzież zapytano także o to, czy mają skonkretyzowane plany dotyczące życia zawodowego. Szczegółowe wskazania przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3

Opinie badanych dotyczące tego, czy wiedzą czym będą się zajmować w życiu zawodowym

Wskazania	Typ szkoły					
	zasadnicza zawodowa		technikum		liceum ogólnokształ.	
	N	%	N	%	N	%
Zdecydowanie tak – dokładnie wiem, czym chcę się zajmować w życiu zawodowym	33	36,3	20	14,0	50	19,1
Raczej wiem, czym będę się zajmował w życiu zawodowym	35	38,4	54	38,0	130	49,6
Raczej nie wiem, czym będę się zajmował w życiu zawodowym	18	19,8	61	43,0	61	23,3
Zdecydowanie nie wiem, czym będę się zajmował w życiu zawodowym	5	5,5	7	5,0	21	8,0

Źródło: Opracowanie własne.

Okazało się, że większość spośród ankietowanych uczniów twierdzi, iż wie czym będzie się zajmować w życiu zawodowym, przy czym najczęściej taką deklarację składali respondenci z zasadniczych szkół zawodowych (74,7%). W przypadku uczniów kształcących się w liceach ogólnokształcących odsetek ten był niższy i wyniósł 68,7%, a u uczniów techników kształtował się na poziomie 52%.

Uczestniczących w badaniach uczniów poproszono jednocześnie o doprecyzowanie swoich planów edukacyjno-zawodowych; odpowiedzi przedstawiono w tabeli 4.

Tabela 4

Deklarowane plany edukacyjne i zawodowe ankietowanych uczniów (w %)

Wskazania	Typ szkoły					
	zasadnicza zawodowa		technikum		liceum ogólnokształ.	
	N	%	N	%	N	%
Zamierzam podjąć pracę w Polsce	40	44,0	60	42,3	43	16,4
Zamierzam pracować i uczyć się jednocześnie	33	36,3	67	47,2	101	38,5
Zamierzam podjąć pracę za granicą	15	16,5	18	12,7	26	9,9
Zamierzam uczyć się dalej	15	16,5	26	18,3	145	55,3
Zamierzam zarejestrować się jako osoba bezrobotna	0	0,0	10	7,0	1	0,4
Jeszcze nie wiem	9	9,9	4	2,8	7	2,7

Źródło: Opracowanie własne (procenty nie sumują się do 100, gdyż część badanych wskazało dwie odpowiedzi).

Diagnoza planów uczniów po ukończeniu szkoły ponadgimnazjalnej ujawnia duże różnice pomiędzy poszczególnymi kategoriami respondentów. Otóż uczniowie kończący szkoły zasadnicze zawodowe wskazywali przede wszystkim na chęć podjęcia pracy w Polsce, oraz chęć jednoczesnego pracowania i pobierania nauki. Natomiast respondenci kończący edukację w technikum mówili o jednoczesnym kształceniu się i wykonywaniu pracy. Z kolei uczniowie liceów ogólnokształcących deklarowali, że w pierwszej kolejności zamierzają uczyć się dalej, a w drugiej – jednocześnie pracować i uczyć się.

Percepcja oczekiwań pracodawców względem kandydatów do pracy w opinii badanej młodzieży

Do badanych uczniów skierowano także pytanie dotyczące tego, które czynniki w kluczowy sposób pomagają młodym osobom w znalezieniu pracy. Szczegółowa analiza zgromadzonego materiału badawczego wykazała, że respondenci, niezależnie od typu szkoły, wskazywali na podobne czynniki, przy czym – w zależności od rodzaju szkoły – czynniki te

wymieniano w różnej kolejności. Generalnie dominowało przekonanie, że kluczowe oczekiwania stawiane kandydatom do pracy przez pracodawców to ambicja, dobre wykształcenie i znajomości/rekomendacje. Przy czym uczniowie kończący szkoły średnie techniczne i licea ogólnokształcące uważają, że pracodawcy zatrudniają nowych pracowników przede wszystkim z polecenia, zatem głównie liczą się ich znajomości.

Tabela 5

Opinie badanych uczniów o oczekiwaniach pracodawców
wobec kandydatów do pracy

Wskazania	Typ szkoły					
	zasadnicza zawodowa		technikum		liceum ogólnokształ.	
	N	%	N	%	N	%
Ambicja	55	60,4	73	51,4	128	48,9
Dobre wykształcenie	39	42,9	69	48,6	148	56,5
Znajomości/rekomendacje	34	37,4	86	60,6	166	63,4
Prawo jazdy	33	36,3	45	31,7	56	21,4
Znajomość języków obcych	32	35,2	66	46,5	144	55,0
Gotowość do podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych	28	30,8	51	35,9	86	32,8
Znajomość obsługi komputera oraz korzystania z Internetu	13	14,3	21	14,8	34	13,0
Dobry wygląd	6	6,6	14	9,9	31	11,8
Szczęśliwy przypadek	3	3,3	24	16,9	49	18,7
Wysoka średnia uzyskiwanych ocen	2	2,2	1	0,7	7	2,7
Brak doświadczenia zawodowego	0	0,0	0	0,0	2	0,8

Źródło: Opracowanie własne (procenty nie sumują się do 100, gdyż respondenci mogli wskazać maksymalnie trzy odpowiedzi).

Jedynie bardzo nieliczna część ankietowanych uczniów wskazywała na wysoką średnią uzyskiwanych ocen jako na kluczowy czynnik mogący potencjalnie pomóc młodym osobom w znalezieniu pracy.

Sposoby poszukiwania pracy

Jednym z elementów badania uczniów była próba diagnozy sposobów poszukiwania pracy przez młodych respondentów z powiatu pszczyńskiego. Generalnie można stwierdzić, że ankietowana młodzież najczęściej wskazywała na internet jako na podstawowe źródło poszukiwania ofert pra-

cy. Natomiast – co należy podkreślić – udział respondentów wskazujących na internet jako na kluczowy sposób poszukiwania pracy był zróżnicowany w zależności od typu szkoły, do której uczęszczali.

W przypadku uczniów szkół zasadniczych zawodowych taki sam odsetek respondentów (45,1%) wskazał zarówno na internet, jak i na Powiatowy Urząd Pracy oraz osobiste odwiedzanie pracodawców, jako na akceptowane w pierwszej kolejności sposoby poszukiwania pracy. Uczniowie techników na drugim miejscu, po internecie (66,2%), – wskazywali na wysyłanie swoich życiorysów do potencjalnych pracodawców (50,7%) oraz na poszukiwanie informacji u znajomych (47,9%). Natomiast uczniowie liceów ogólnokształcących, oprócz internetu (73,3%) przede wszystkim mówili o wysyłaniu swoich życiorysów do potencjalnych pracodawców (57,6%) oraz o osobistym odwiedzaniu potencjalnych pracodawców (51,1%).

Tabela 6
Deklarowane sposoby poszukiwania pracy przez badanych uczniów (w %)

Wskazania	Typ szkoły					
	zasadnicza zawodowa		technikum		liceum ogólnokształc.	
	N	%	N	%	N	%
Poprzez internet	41	45,1	94	66,2	192	73,3
Sprawdzając oferty w Powiatowym Urzędzie Pracy	41	45,1	55	38,7	80	30,5
Odwiedzając osobiście potencjalnych pracodawców	41	45,1	58	40,8	134	51,1
Przez ogłoszenia prasowe	36	39,6	43	30,3	61	23,3
Wysyłając swoje życiorysy do potencjalnych pracodawców	35	38,5	72	50,7	151	57,6
Szukając informacji u znajomych	25	27,5	68	47,9	97	37,0
Sprawdzając oferty w prywatnych agencjach zatrudnienia	7	7,7	15	10,6	30	11,5

Źródło: Opracowanie własne (procenty nie sumują się do 100, gdyż respondenci mogli wskazać maksymalnie trzy odpowiedzi).

Istotnym elementem postępowania badawczego była próba diagnozy oczekiwań finansowych uczniów kończących szkoły ponadgimnazjalne wobec pierwszej pracy. Szczegółowa analiza zgromadzonego materiału empirycznego wykazała, że najwyższe oczekiwania finansowe mają uczniowie kształcący się w zasadniczych szkołach zawodowych. Otóż o ile 18,7% respondentów kształcących się w zasadniczych szkołach zawodowych zaakceptuje wynagrodzenie w pierwszej pracy poniżej 1200 zł netto, o tyle odsetek ten wzrasta do 26,8% w przypadku uczniów techników i 31,3% w przypadku uczniów liceów ogólnokształcących. Natomiast kwoty co naj-

mniej 1600 zł „na rękę” w pierwszej pracy oczekuje 46,2% uczniów szkół zasadniczych zawodowych, 29,6% uczniów techników i 22,6% uczniów liceów ogólnokształcących.

Tabela 7
Oczekiwania finansowe badanych uczniów względem pierwszej pracy

Wskazania	Typ szkoły					
	zasadnicza zawodowa		technikum		liceum ogólnokształ.	
	N	%	N	%	N	%
Poniżej 1000 zł	2	2,2	2	1,4	21	8,0
1001–1200 zł	15	16,5	36	25,4	61	23,3
1201–1400 zł	14	15,4	39	27,5	66	25,2
1401–1600 zł	18	19,8	23	16,2	50	19,1
1601–1800 zł	16	17,6	24	16,9	19	7,3
Powyżej 1800 zł	26	28,5	18	12,6	40	15,3

Źródło: Opracowanie własne (pięciu respondentów z liceów ogólnokształcących nie podało swoich oczekiwań finansowych wobec pierwszej pracy, dlatego w ich przypadku procenty nie sumują się do 100).

Część pytań zadawanych uczniom dotyczyła próby diagnozy, jak postrzegają swoje kompetencje w zakresie poszukiwania pracy. Okazało się, że zdecydowana większość ankietowanej młodzieży twierdzi, iż potrafi przygotować dokumenty aplikacyjne w postaci życiorysu i listu motywacyjnego – tak mówiło 91,3% uczniów szkół zasadniczych zawodowych oraz 94,3% z liceów ogólnokształcących i 97,2% z techników.

Tabela 8
Opinie badanych uczniów dotyczące tego, czy potrafią napisać życiorys i list motywacyjny

Wskazania	Typ szkoły					
	zasadnicza zawodowa		technikum		liceum ogólnokształ.	
	N	%	N	%	N	%
Zdecydowanie tak	39	42,9	46	32,4	108	41,2
Raczej tak	44	48,4	92	64,8	139	53,1
Raczej nie	4	4,4	2	1,4	9	3,4
Zdecydowanie nie	2	2,2	2	1,4	1	0,4

Źródło: Opracowanie własne (procenty nie sumują się do 100, gdyż pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”).

Wyrażna większość badanych uczniów (tabela 9) uważa ponadto, że potrafi dobrze zaprezentować się podczas rozmowy kwalifikacyjnej. Tak twierdzi 76,1% uczniów techników, 81,6% liceów ogólnokształcących i 83,5% zasadniczych szkół zawodowych. Jednakże – co należy podkreślić – większość ankietowanej młodzieży (70,0%) nigdy nie uczestniczyło w rozmowie kwalifikacyjnej.

Tabela 9

Opinie badanych uczniów dotyczące tego, czy potrafią dobrze zaprezentować się na rozmowie kwalifikacyjnej

Wskazania	Typ szkoły					
	zasadnicza zawodowa		technikum		liceum ogólnokształ.	
	N	%	N	%	N	%
Zdecydowanie tak	26	28,6	23	16,2	41	15,6
Raczej tak	50	54,9	85	59,9	173	66,0
Raczej nie	4	4,4	6	4,2	13	5,0
Zdecydowanie nie	11	12,1	1	0,7	1	0,4

Źródło: Opracowanie własne (procenty nie sumują się do 100, gdyż pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”).

Nieco bardziej sceptycznie uczniowie kończący szkoły ponadgimnazjalne z powiatu pszczyńskiego oceniali swoją wiedzę na temat aktywnego poszukiwania pracy, chociaż i tak większość spośród nich (niemal 60%) pozytywnie oceniła u siebie ten poziom kompetencji.

Mobilność przestrzenna badanej młodzieży

Jednym z problemów badawczych poruszanych podczas ankietowania uczniów szkół ponadgimnazjalnych była diagnoza ich poziomu przestrzennej mobilności. Analiza zgromadzonego materiału badawczego wykazała, że zdecydowana większość populacji uczniów (ok. 95%) – niezależnie od typu szkoły, do której uczęszczają – byłby w stanie podjąć pracę, gdyby wiązała się z tym konieczność codziennego dojazdu do pracy. W kolejnej tabeli (nr 10) przedstawiono akceptowany czas codziennego dojazdu do pracy. Okazało się, że o ile możemy mówić o dużej akceptacji codziennego dojazdu do pracy, o tyle niewielki odsetek badanych zdecydował się na dojazd w jedną stronę przekraczający 40 minut.

Tabela 10

Akceptowany czas dojazdu do pracy badanych uczniów

Wskazania	Typ szkoły					
	zasadnicza zawodowa		technikum		liceum ogólnokształ.	
	N	%	N	%	N	%
Do 20 minut	32	35,2	41	28,9	51	19,5
21–40 minut	38	41,8	82	57,7	160	61,1
41–60 minut	7	7,7	5	3,5	29	11,1
Powyżej 60 minut	5	5,5	5	3,5	8	3,1

Źródło: Opracowanie własne (procenty nie sumują się do 100, gdyż pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”).

Jeśli chodzi o poziom przestrzennej mobilności młodzieży, okazało się, że 38,5% uczniów szkół zasadniczych zawodowych zadeklarowało chęć podjęcia pracy w innej miejscowości w kraju, gdyby związane było to z koniecznością przeprowadzki do innego miasta. Podobną deklarację złożyło 62,6% uczniów techników i 42,7% liceów ogólnokształcących (tabela 11).

Tabela 11

Podział badanych uczniów ze względu na deklarowaną chęć przeprowadzki do innego miasta w kraju w celu podjęcia pracy

Wskazania	Typ szkoły					
	zasadnicza zawodowa		technikum		liceum ogólnokształ.	
	N	%	N	%	N	%
Tak	35	38,5	57	62,6	112	42,7
Nie	27	29,7	43	30,3	140	53,4
Trudno powiedzieć	28	30,8	41	45,1	10	3,8

Źródło: Opracowanie własne (procenty nie sumują się do 100, gdyż pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”).

Badanych pytano także o to, czy byliby w stanie podjąć pracę poza granicami kraju. Szczegółowa analiza zebranego materiału badawczego (tabela 12) wykazała, że uczniowie zasadniczych szkół zawodowych oraz techników rzadziej zdecydują się na podjęcie pracy związanej z wyjazdem za granicę niż do innego miasta w kraju. Natomiast uczniowie liceów ogólnokształcących chętniej podejmą pracę poza granicami kraju niż związaną z przeprowadzką do innego miasta w Polsce.

Tabela 12

Podział badanych uczniów ze względu na deklarowaną chęć podjęcia pracy
poza granicami kraju

Wskazania	Typ szkoły					
	zasadnicza zawodowa		technikum		liceum ogólnoszał.	
	N	%	N	%	N	%
Tak	33	36,3	56	39,4	130	49,6
Nie	25	27,5	33	23,2	46	17,6

Źródło: Opracowanie własne (procenty nie sumują się do 100, gdyż pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”).

Uczniowie, którzy zadeklarowali gotowość do podjęcia pracy poza granicami Polski, wskazywali kraje potencjalnej migracji zarobkowej. Najczęściej młodzież mówiła o następujących krajach: Wielka Brytania ($N = 84$), Niemcy ($N = 52$), Holandia ($N = 9$), Norwegia ($N = 7$), Irlandia ($N = 6$), USA ($N = 6$), Włochy ($N = 3$), Szwecja ($N = 3$), Hiszpania ($N = 3$), Dania ($N = 2$), Francja ($N = 2$), Japonia ($N = 2$), Kanada ($N = 2$).

Kompetencje cywilizacyjne respondentów

Istotnym składnikiem badań ankietowych zrealizowanych wśród uczniów była diagnoza poziomu kompetencji cywilizacyjnych u respondentów. Do kompetencji tych można zaliczyć posiadanie prawa jazdy kat. B i praktyczną umiejętność prowadzenia samochodu, komunikatywną umiejętność posługiwania się co najmniej jednym językiem obcym, najlepiej potwierdzoną stosownym certyfikatem, znajomość obsługi komputera oraz korzystanie z internetu, czy elastyczne dostosowywanie posiadanych kwalifikacji do potrzeb zmieniającego się rynku pracy.

Analizując wybrane przejawy kompetencji cywilizacyjnych u badanej młodzieży można stwierdzić, że prawo jazdy kat. B najczęściej posiadają uczniowie techników (tabela 13). Z kolei młodzież kształcąca się w liceach ogólnokształcących najczęściej wskazywała, że potrafi komunikować się w co najmniej jednym języku obcym (tabela 14) oraz posiada certyfikat językowy (tabela 15). Zbliżony odsetek uczniów techników oraz liceów ogólnokształcących korzysta z internetu (po ok. 94%), natomiast odsetek uczniów zasadniczych szkół zasadniczych korzystających z internetu był o kilka punktów procentowych niższy, kształtując się na poziomie niecałych 87% (tabela 16).

Tabela 13

Podział badanych uczniów ze względu na posiadanie prawa jazdy kat. B

Wskazania	Typ szkoły					
	zasadnicza zawodowa		technikum		liceum ogólnokształ.	
	N	%	N	%	N	%
Tak	29	31,9	111	78,2	124	47,3
Nie	62	68,1	31	21,8	138	52,7

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 14

Podział badanych uczniów ze względu na deklarowaną znajomość co najmniej jednego języka obcego

Wskazania	Typ szkoły					
	zasadnicza zawodowa		technikum		liceum ogólnokształ.	
	N	%	N	%	N	%
Tak	68	74,7	127	89,4	252	96,2
Nie	18	19,8	13	9,2	6	2,3

Źródło: Opracowanie własne (procenty nie sumują się do 100, gdyż pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”).

Tabela 15

Podział badanych uczniów ze względu na posiadanie certyfikatu językowego

Wskazania	Typ szkoły					
	zasadnicze zawodowe		technikum		liceum ogólnokształ.	
	N	%	N	%	N	%
Tak	1	1,1	2	1,4	39	14,9
Nie	90	98,9	140	98,6	223	85,1

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 16

Podział badanych uczniów ze względu na korzystanie z Internetu

Wskazania	Typ szkoły					
	zasadnicze zawodowe		technikum		liceum ogólnokształ.	
	N	%	N	%	N	%
Tak	79	86,8	134	94,4	246	93,9
Nie	12	13,2	8	5,6	16	6,1

Źródło: Opracowanie własne.

Bardziej szczegółowa analiza zgromadzonego materiału badawczego wykazała, że młodzież najczęściej korzysta z internetu w celu użytkowania portali społecznościowych oraz komunikatorów. W następnej kolejności mówiono o poszukiwaniu informacji, pomocy dydaktycznych. Większość badanych uczniów zgodziła się ze stwierdzeniem, iż należy podnosić swoje kwalifikacje zawodowe (tabela 17), przy czym najczęściej o konieczności podnoszenia kwalifikacji zawodowych mówili uczniowie liceów ogólnokształcących (95%), następnie kształcący się w technikach (92,3%) i zasadniczych szkołach zawodowych (87,9%).

Tabela 17

Podział badanych uczniów ze względu na akceptację stwierdzenia mówiącego, że należy podnosić swoje kwalifikacje zawodowe

Wskazania	Typ szkoły					
	zasadnicza zawodowa		technikum		liceum ogólnokształ.	
	N	%	N	%	N	%
Tak	80	87,9	131	92,3	249	95,0
Nie	1	1,1	4	2,8	2	0,8
Trudno powiedzieć	10	11,0	7	4,9	11	4,2

Źródło: Opracowanie własne.

W ślad za pytaniem, czy należy podnosić kwalifikacje zawodowe respondentów, poproszono o wskazanie, czy w najbliższym roku zamierzają podnieść swoje kompetencje. Okazało się, że to uczniowie liceów ogólnokształcących najczęściej wskazywali na to, że w najbliższym roku chcą podnieść kwalifikacje zawodowe (73,3%). W przypadku uczniów techników i szkół zawodowych odsetek deklarujących takie zamiary w perspektywie najbliższego roku wyniósł odpowiednio 53,5% i 61,5%.

Tabela 18

Podział badanych uczniów ze względu na chęć podniesienia swoich kwalifikacji zawodowych w najbliższym roku

Wskazania	Typ szkoły					
	zasadnicza zawodowa		technikum		liceum ogólnokształ.	
	N	%	N	%	N	%
Tak	56	61,5	76	53,5	192	73,3
Nie	7	7,7	9	6,3	15	5,7
Trudno powiedzieć	28	30,8	57	40,2	55	21,0

Źródło: Opracowanie własne.

Okazało się, że respondenci deklarujący chęć podniesienia swoich kwalifikacji zawodowych w najbliższym roku w głównej mierze mówili o kontynuacji kształcenia oraz chęci uczestnictwa w szkoleniach (np. prawo jazdy, spawanie, kursy komputerowe, kursy językowe). Natomiast do uczniów, którzy stwierdzili, że nie zamierzają w najbliższym roku podnieść swoich kwalifikacji skierowano pytanie z prośbą o wskazanie przyczyn tego stanu rzeczy. Najczęściej osoby te mówiły o braku środków finansowych, braku czasu oraz o braku chęci.

Na podstawie analizy zgromadzonego materiału badawczego można stwierdzić, że młodzież w sposób umiarkowanie pozytywny oceniła dostępność usług poradnictwa zawodowego w swoich placówkach edukacyjnych. Co trzeci (32,5%) uczeń liceum ogólnokształcącego i co czwarty (26,7%) uczeń technikum negatywnie ocenił możliwość skorzystania z usług doradcy zawodowego. Odsetek uczniów szkół zasadniczych zawodowych negatywnie ustosunkowujących się do możliwości skorzystania z usług doradców zawodowych był najniższy wśród tych trzech kategorii respondentów i kształtował się na poziomie 13,2%. W podobny sposób respondenci wypowiadali się odnośnie ewentualnego wykorzystania nabytych w szkole kwalifikacji na współczesnym rynku pracy – młodzież jest do tego nastawiona sceptycznie.

Zakończenie

Przeprowadzone badania wśród młodzieży szkół ponadgimnazjalnych wykazały wysoką motywację do podjęcia pracy, także poniżej posiadanych kwalifikacji. W hipotetycznej sytuacji pozostawania bez pracy ankietowana młodzież zaakceptuje w pierwszej kolejności codzienny dojazd do pracy oraz rejestrację w Powiatowym Urzędzie Pracy, oczekując ze strony służb publicznych wsparcia w uzyskaniu odpowiedniego zatrudnienia. Jednakże pomimo tego, że badana młodzież deklaruje chęć codziennego dojazdu do pracy, to jednak tylko nieliczni gotowi są poświęcić na dojazd w jedną stronę więcej niż 40 minut.

Większość badanych uczniów zaakceptuje udział w płatnym stażu, aby zdobyć doświadczenie zawodowe, natomiast o wiele rzadziej młodzież wyrażała chęć uczestnictwa w wolontariacie. Diagnozując plany zawodowe i edukacyjne badanej młodzieży, okazało się, że uczniowie kończący zasadnicze szkoły zawodowe najczęściej mówili o chęci podjęcia pracy w Polsce, uczniowie techników wskazywali na chęć jednoczesnego podjęcia pracy i kształcenia się, natomiast uczniowie liceów ogólnokształcących głównie mówili o planach dalszego kształcenia się, bez łączenia tego z pracą.

W opiniach uczniów najważniejszymi oczekiwaniami stawianymi przez pracodawców kandydatom do pracy są ambicja i dobre wykształcenie. Tymczasem – co wykazały badania zrealizowane wśród pracodawców z Pszczyzny – dla zatrudniających liczą się przede wszystkim kwalifikacje zawodowe, dyspozycyjność, posiadane uprawnienia oraz doświadczenie zawodowe.

Młodzież deklaruje, że będzie poszukiwać pracy przede wszystkim za pośrednictwem internetu. Natomiast lokalni pracodawcy, oprócz chęci poszukiwania nowych, potrzebnych pracowników za pośrednictwem internetu, często wskazywali również na Powiatowy Urząd Pracy, czy na korzystanie z rekomendacji znajomych oraz na zamieszczanie ogłoszeń w prasie.

Pomimo najniższego poziomu kompetencji cywilizacyjnych najwyższe oczekiwania finansowe względem pierwszej pracy mają uczniowie zasadniczych szkół zawodowych. Badani uczniowie – niezależnie od typu szkoły, do której uczęszczają – uważają, że są dobrze przygotowani do poszukiwania pracy, twierdzą, iż potrafią napisać życiorys i list motywacyjny, czy właściwie zaprezentować się w rozmowie kwalifikacyjnej. Tymczasem zdecydowana większość spośród nich nigdy nie uczestniczyło w postępowaniu kwalifikacyjnym. Respondenci zdecydowanie podzielają pogląd mówiący, że należy podnosić kwalifikacje zawodowe, jednakże tylko uczniowie liceów ogólnokształcących wyraźnie zadeklarowali chęć podniesienia własnych kompetencji w najbliższym roku.

Na podstawie zrealizowanych badań można jednocześnie stwierdzić, że uczniowie raczej negatywnie ocenili dostępność do usług doradców zawodowych w swoich szkołach.

Zrealizowany projekt badawczy był także próbą odpowiedzi na pytanie, jak pracodawcy postrzegają przygotowanie absolwentów lokalnych szkół ponadgimnazjalnych do pełnienia roli pracownika. Analiza zgromadzonego materiału empirycznego wykazała, że najkorzystniej pracodawcy u młodych osób oceniają takie czynniki jak punktualność, uczenie się nowych obowiązków, umiejętność pracy zespołowej, gotowość do podnoszenia kwalifikacji zawodowych, ambicję i komunikatywność. Natomiast niekorzystnie u absolwentów oceniono umiejętność szukania nowych, nieszablonowych rozwiązań, brak inicjatywy, umiejętności praktyczne, samodzielność, wiedzę fachową, umiejętność zaprezentowania się na rozmowie kwalifikacyjnej oraz radzenie sobie ze sytuacjami stresującymi.

Jednakże – co należy podkreślić – pomimo negatywnego postrzegania przygotowania praktycznego absolwentów, wyraźna większość pracodawców po okresie próbnym oferuje młodzieży kolejną umowę. Wydaje się, że można to zinterpretować jako wskaźnik satysfakcji przedsiębiorców z efektów pracy młodzieży, która pomimo słabego praktycznego przygotowania do pełnienia określonych ról zawodowych szybko adaptuje się do kultury pracy i dostosowuje do oczekiwań pracodawców.

Rafał Muster

Secondary school graduates *versus* expectations of the employers' on the current job market. Sociological analysis

Summary

The article presents partial results of the research into the local labor market in the district of Pszczyna, which was carried out in 2013 by the District Labour Office in Pszczyna, and is exclusively focused on the research conducted on a sample of secondary schools graduates. The primary objective of the survey was to make an attempt to diagnose their plans concerning education and career, as has been detailed in the article. What is more, the level of the civilization competence of the respondents completing upper secondary schools was estimated.

Behaviour patterns among jobless youth were also identified in the survey, as well as key factors that are of great significance for employers when it comes to making a decision who to take on.